

% Hiekanjyvät

KOHTI AITOA DEMOKRATIAA

#3
2011

NEUTRAALIN RAHAN KIROUS – ESPANJAN DEMOKRATIALIIKE – VELKAKRIISIN SYISTÄ JA SEURAUKSISTA

Kriisien ja muutosten dialektiikka

HEIKKI PATOMÄKI

Kansainvälisen Attacin reilu kymmenvuotiselle taipaleelle on mahtunut lukuisia rahoitusmarkkinakriisejä. Attac sai alkunsa reaktioista Aasian kriisiin 1997-98. Kriisi levisi myös Venäjälle, Brasiliaan ja jopa globaalien rahoitusmarkkinoiden ytimeen. Syksyllä 1998 Yhdysvaltain keskuspankki Fed pelasti hedgerahasto LTCM:n (Long-Term Capital Management). LTCM:n tappiot uhkasivat aiheuttaa ketjureaktion Wall Streetillä ja johtaa maailmanlaajuisen taluskriisiin.

Samaan aikaan uusia kuplia oli jo syntymässä. IT-buumi saavutti huippukohtansa maaliskuussa 2000. Väistämätön romahdus aiheutti taantumaa monissa maissa ja työllisyys heikkeni vuosiksi eteenpäin niin Yhdysvalloissa kuin muuallakin. Tänä aikana myös monet valtiot ovat olleet vakavissa rahoitusvaikeuksissa. Argentiina tuli osittain maksukyvyttömäksi vuoden 2002 alussa. Argentiinan hallitus pysyi lujana ja sai velat lopulta – vuosia myöhemmin – järjestettyä uudelleen.

Asuntomarkkinakupla jatkoi kasvuaan syksyyn 2007 saakka. Subprime-kriisi puhkesi syksyllä 2007 ja johti maailmanlaajuisen rahoituskriisiin ja taantumaa seuraavana vuonna. Tämä kriisi on aiempia vakavampi. Taloustieteilijä **Jack Rasmus** puhuu ”eppisestä taantumasta”, joka on syvempi ja pitkäkestoisempi kuin tavallinen taantuma. Eeppi-

nen taantuma voi jatkua vuosia, mutta se voi myös kääntyä suureksi lamaksi. Syksyllä 2011 suurlama alkaa näyttää yhä todennäköisemmältä.

Kaikkien rahoituskriisien takana on velan ja spekulatiivisen pääoman kasvu. Suursijoittaja ja yhteiskunta-aktivisti **George Soros** puhuu ”super-kuplasta”, joka on jatkanut kasvuaan jo kymmeniä vuosia. Velkaantuminen on ollut ennen kaikkea yksityisen sektorin velkaantumista. Kaikkein eniten on lisääntynyt yksityisten yhtiöiden ja varsinkin keinotellua harjoittavien sijoittajien velka. Kotitalouksien velka on vain pieni osa ja valtioiden velka kohtuullinen osa kokonaisvelasta.

Esimerkiksi Yhdysvalloissa kokonaisvelan suhde kansantuotteeseen on nyt suurempi kuin mitä se oli vuonna 1929. Vuosien 2007-9 kriisi ei johtanut velan määrän merkittävään vähenemiseen. Pelastus- ja elvytyspakettien seurauksena osa velasta vain siirrettiin yksityiseltä sektorilta julkiselle puolelle. Yhdysvalloissa ja Euroopassa käynnissä olevat valtioiden velkakriisit muodostavat käynnissä oleva eepisen taantumaa toisen vaiheen.

Kriisi tarkoittaa käännekohtaa prosessissa, joka voi johtaa yhteiskunnallisen järjestelmän luonteen muuttumiseen. Sanaa käytetään tiuhaan ja usein sellaisessa löyhässä merkityksessä, jossa mikä tahansa vaara tai uhka jostain haitallisesta seurauk-

sesta voi muodostaa ”kriisin”.

Etymologisesti kriisi on yhteydessä sanaan kriittikki. Usein puhe kriiseistä on nimenomaan yhteiskuntakriittikkiä. Kriittikin kohteena on kriisin aiheuttaja. Käsitteet kriisien syistä ovat siksi kiistanalaisia. Lisäksi kriisi viittaa oletukseen, että edessä on ratkaiseva käännekohta. Joskus viitataan kiinnankieliseen merkitykseen, jossa kriisi tarkoittaa samaan aikaan uhkaa ja mahdollisuutta.

Kriisi tarkoittaa myös mahdollisuutta oppia. Attacin kaltaisten kansalaisjärjestöjen tehtävänä on edistää yhteiskunnallista oppimista esittämällä kriittikkiä ja vaihtoehtoja. Attacin pitkään ajamat rahoitusmarkkinaverot ovat viimein nousseet virallisen politiikan asialistalle ainakin Euroopassa.

Finanssitransaktioveron ja muiden uusien sääntelymuotojen käyttöönottoaminen on kuitenkin vielä kaukana. Samaan aikaan on yhä selvempää, ettei mikään yksittäinen uudistus riitä ratkaisemaan globaalien rahaparaatin ja spekulatiivisen superkuplan luomia ongelmia.

Uusliberaali aikakausi on asteittain tulossa päätöksensä. Varsinkin jos käynnissä oleva eepinen taantuma kääntyy suurlamaksi, yhä useammille käy selväksi, että maailman talousjärjestelmän luonne pitää muuttua. Attacilla on vaihtoehto: demokraattinen globaalikeynesiläisyys. ●

TÄSSÄ NUMEROSSA

- 02** » Kriisien ja muutosten dialektiikka
- 03** » Kun valtio itketti kansaa
» Hiekanjyviä, toivonkipinöitä
- 04** » Neutraalin rahan kirous
- 05** » 15-M -liike rakentaa muutosvoimaa Espanjassa
- 06** » Toisenlaista maailmaa rakentamassa
» Feministisiä ajatuksia uusliberalismin vaihtoehtoista
- 07** » Perustulolla sosiaalista oikeudenmukaisuutta
» Maailman suosituin vero?
- 08** » Demokratian läpinäkyvyys ja Buen Vivir -periaate
» Solidaarisuus - vaihtoehto työelämän kilpailulle ja syrjinnälle?
- 09** » Katudemokratian lyhyt oppimäärä
- 10** » Kirja-arvostelu: Kohti parempaa taloutta
- 11** » Velkakriisin syistä ja seurauksista: kokonaisuus ei ole osiensa summa

KANNEN KUVA TEO CALLEJA

VASTARINTAKUVA TÄLLÄ PALSTALLA JULKAISTAAN KULUVAN KVARTAALIN VASTARINTAKUVA.

KUVA MIKKO SAULI

Myös patsaat liittyivät protesteihin demokratian kehtona tunnetussa Kreikassa.

Kun valtio itketti kansaa

MIKKO SAULI

Pohjoismaisessa ajattelussa valtio mielletään yleensä ystäväksi, eräänlaiseksi kansan äidiksi, jonka tehtävänä on huolenpito kansalaisista. Valtion perimmäinen rooli omistussuhteita turvaavana väkivaltakoneistona tuppaa usein unohtumaan.

Matkailu avartaa. Oleskelin kesäkuussa kaksi viikkoa Kreikassa. Pidensin viikonlopun mittaista kousmatkaani, koska ounastelin, että kohta jotain tapahtuu. Ja niin tapahtui. Kreikan valtio näytti todelliset kyntensä ja tuhannet kohuttua hätälainapakkettia vastustamaan kokoontuneet tavalliset kreikkalaiset kynelehtivät.

Kreikan parlamentti äänesti paketista 29.6.2011. Jo 28.6. parlamentin edustalle oli kokoontunut hyvin monenkirjavia väkeä: työttömiä, opiskelijoita, eläkeläisiä, epävarmoissa työsuhteissa eläviä, ammattimielenosoittajia, anarkisteja ja tietenkin jopa Kreikan mittapuulla ennennäkemätön määrä mellakapoliseja. Ilma oli monen kilometrin säteellä sakeanaan kynelehtäviä – siitä kynelehtiminen – ja poliisin mielivaltaiset hyökkäykset mielenosoittajia vastaan loivat tunteen kansalaisten terrorisoinnista suojelun sijaan.

PAIKALLISET VAIKUTTIVAT hyvin tottuneilta poliisin kaasukranaatteihin ja hyökkäyksiin. Kreikka-

lainen tuttuni selitti, että ne ovat täysin arkipäivää mielenosoituksissa. ”Kun osoitamme mieltämme, tiedämme aina, että kun poliisi vetää naamarit kasvoilleen luvassa on kaasua. Sitten itkemme,” hän kertoi. Niinpä opiskelijoista eläkeläisiin kaikki hengittivät närästyslääkkeessä kyllästetyn hui-vin läpi. Valtio näyttäytyy mieltään osoittavalle kreikkalaiselle rehellisemmässä asussa kuin pohjoismaissa.

En voinut olla miettimättä, olisiko tällainen mahdollista myös kaukaisessa Suomessa. Suomessa kansasta 96 prosenttia luotti poliisiin melko paljon tai paljon vuonna 2010. Kreikan vastaava luku vuodelta 2004 on 73 prosenttia. Tämän jälkeen maassa on ollut poliisivoimia ravistelleita korruptioskandaleita ja muita yleistä luottamusta järkyttäviä tapahtumia. Yleinen luottamus poliisiin tuntui ainakin yhteiskunnallisesti aktiivisten ihmisten piirissä olevan heikkoa. Suomessa poliisilla tuskin olisi varaa tukahduttaa näin laajaa mielenosoitusta kynelehtäviä ilman, että luottamus siihen järkkyisi pahemman kerran.

TOINEN KYSYMYS ON, mitä poliisi toiminnallaan puolusti. Helppo vastaus on parlamentin toimintakykyä, mutta asiassa on muitakin ulottuvuuksia. Valtaosa mielenosoittajista käyttäytyi verrattain

MITÄ
NYT?

Kannattaa
valita
ystävänsä

rauhallisesti. Kaasukranaattien käyttöön näytti riittävän se, että ihmismassa intoutui yhteiseen huutoon. Mielenosoituksesta lähtevää ääntä on vaikea nähdä uhkana parlamentin toimintakyvylle. Äänen tukahduttamisen sen sijaan voi helposti nähdä uhkana demokratialle. Sen vaalimista varten Kreikassa on perustuslain mukaan oma erillinen valtiotelimensä: armeija.

Äärimmäisen nuukalla enemmistöllä hyväksytyn apupaketin lopullisia voittajia ovat Kreikan nykyiset velkojat. Toissijainen voittaja ovat markkinat, joiden vakuuttamiseksi paketti alun perin räätälöitiin. Kreikkalaisten enemmistö kannatti paketin hyväksymistä, vaikka se uhkaa Kreikan talouden perusteita. Julkisen sektorin leikkaaminen tarkoittaa laskevaa kokonaiskysyntää maassa, joka jo valmiiksi kärsii kasvuongelmista. Syökyskierre on valmis.

Laajemmin Euroopan kyvyttömyys reagoida kriisimaiden tilanteisiin tarkoittaa sitä, että usko euroon on pohjimmiltaan vähissä – niin markkinoilla kuin päätöksentekijöidenkin piirissä. Globaalilaman kynnyksellä tällaisissa kysymyksissä kannattaisi olla äärimmäisen varovainen, ellei täystyöllisyyden tavoittelusta olla lopullisesti siirrytty masatyöttömyyden tavoitteluun. ●

Hiekanjyviä, toivonkipinöitä TÄLLÄ PALSTALLA KERROTAAN HYVISTÄ UUTISISTA.

ANITA KELLES-VIITANEN

VESI ON OIKEUS

Italiassa kymmenen vuotta käyty kamppailu veden omistuksesta päättyi 57 prosentin ääniosuudella yksityistämistä vastustaneiden voittoon. Samalla italialaiset päättivät pitää kiinni ydinvoimaa vastustavasta linjasta. Kolmantena voittona he kumosivat Berlusconielle aiemmin annetun rikossyytesuojan. Viva popolo!

<http://21stcenturymanifesto.wordpress.com/2011/06/30/italy-says-no-to-water-privatisation-and-more/>

IHMISOIKEUSPOLITIIKALLE RAAMIT

Saksan kehitys- ja yhteistyöministeriö on päättänyt ryhdistää maan ihmisoikeuspolitiikkaa, myös Saksan omien toimien moraalia. Perusteilla on esimerkiksi instanssi, joka ottaa vastaan ja tutkii Saksan kehityshankkeiden toimintaa koskevia valituksia.

www.bmz.de/en/what_we_do/issues/Human-Rights/allgemeine_menschenrechte/deutsche_entwicklungspolitik/index.html

LAITOMAN RAHAN VIRTAA

Maailman 48 köyhimmistä maasta valui vuosina 1990 - 2008 laittomasti ulos 197 miljardia dollaria. Tilanne oli pahin Bangladeshissa, Angolas-

sa, Lesotossa, Tshadissa, Jemenissä, Nepalissa, Ugandassa, Myanmarissa, Etiopiassa ja Sambiasa, kertoo UNDP:n Global Financial Integrity raportti. Rahaa siis on, mutta se pitäisi saada kanavoitua yleishyödylliseen käyttöön ja köyhyyttä poistamaan.

www.gfip.org/index.php?option=content&task=view&id=374

ALKUPERÄISKANSOILLE OIKEUS METSÄÄN

Alkuperäiskansojen oikeudet metsiin paranevat useissa Aasian maissa kuten Kiinassa, Intiasa ja Vietnamissa. Myös Nepalissa, Thaimaassa ja Kamputseassa on edistytty. Ei ole sattumaa, että metsävarojen kestävä käyttö edistyy nimenomaan alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen oikeudet tunnustavissa valtioissa, todetaan tuoreessa Rights and Resources Initiative -raportissa. www.rightsandresources.org/documents/files/doc_2431.pdf

KANSALAISET BUDJETTIA VIILAAMASSA

Kenian perustuslaki edellyttää, että kansaa konsultoidaan ja kansalaisten toiveet otetaan huomioon sekä kansallista että paikallisia budjetteja valmisteltaessa. Avointa kansalaispalautetta koordinoimaan on perustettu Social Development

Network. Tekeillä olevan, julkisen rahan käyttöä säätelevän niin kutsutun Organic Budget -lain tarkoitus puolestaan on avoimuuden, vastuullisuuden ja kansalaisten osallistumisen tukeminen. Sillä halutaan organisoida rahankäytön ja erityisesti mahdollisten väärinkäytösten seuranta. www.socialwatch.org/node/13259

MAA SILLE JOLLE MAA KUULUU

Malissa kansalaisjärjestöt ovat saaneet takaisin kiinalaiselle COVEC yhtiölle myydyt maat. Myös muualla kansalaiset järjestöineen ovat ryhtyneet vastustamaan laittomia jäsosiaalisia oikeuksia rikkovia maanvaltauksia ja puolustamaan oikeuksiaan. <http://farmlandgrab.org/post/view/18893>

TURVAA TURVAMIEHILTÄ?

Kiitos etenkin turvapalvelujen ulkoistamisen, maailmassa on jo 20 miljoonaa yksityistä turvamiestä, tuplamäärä poliiseihin verrattuna. Kukaan ei kuitenkaan osaa sanoa, lisäävätkö he yhteisöjen rauhaa ja vakautta vai ovatko osa ongelmia. Yksityisen turvatoiminnan säätely joka tapauksessa on kehittämättömyyden, ja kansainväliset sopimukset puuttuvat. Hyvä että ongelma on nousemassa YK:nkin asialistalle. <http://english.aljazeera.net/indepth/features/2011/07/201177132021332490.html> ●

Neutraalin rahan kiros

JUSSI AHOKAS

Tässä uudessa juttusarjassa käsitellään valtavirtaisen taloustieteen perusteesejä ja niihin liittyviä ongelmia sekä analysoidaan nykymuotoisen rahatalousjärjestelmän todellista luonnetta. Tarkoituksena on osoittaa, että monet valtavirtaisesta talousteoriasta johdetut ajatusmallit ja tulkinnat talouden toiminnasta eivät vastaa todellisuutta, mikä avaa mahdollisuuksia talousjärjestelmämme kriittiselle tarkastelulle. Kirjoittaja on tutkija ja Attacin hallituksen jäsen, jonka kiinnostuksen kohteita ovat heterodoksiset taloustieteen suuntaukset ja erityisesti tuotannon rahateoria.

Valtavirtaisen taloustieteen ongelmat ovat tulleet laajempaan tietoisuuteen viime vuosien taloudellisessa myllerryksessä. Suurta kummastusta on herättänyt erityisesti se, että vuoden 2008 aikana kärjistynyttä finanssikriisiä ja sitä seurannutta globaalia talouskriisiä ei pystytty näkemään ennalta. Kriisi tuntui tulleen lähestulkoon kaikille taloustieteilijöille täydellisenä yllätyksenä.

Taloustieteen epäonnistumisen taustalla oli ensisijaisesti kyvyttömyys ymmärtää nykymuotoista rahoitustodellisuutta. Taloustieteilijät eivät myöskään ymmärtäneet rahoitusmarkkinoiden yhteyttä tuotantoon ja vaihdantaan eli niin kutsuttuun reaalitalouteen. Tämä ei ole kuitenkaan yllättävää, kun tarkastellaan lähemmin valtavirtaisen taloustieteen peruslähtökohia ja ennen kaikkea rahan roolia ortodoksisissa talousteoriassa.

KLASSISEN TALOUSTIETEEN mukaan raha on taloudellisen toiminnan kannalta aina neutraalia. Niin kutsuttu rahan kvantiteettiteoria, jonka juuret ovat 1700- ja 1800-lukujen poliittisessa taloustieteessä, oletti rahan lisäämisen talouteen vaikuttavan ainoastaan hintatasoon. Kun taloudessa tuotettuja hyödykkeitä vastaa suurempi määrä rahaa, laskee rahan arvo klassisen teorian mukaan suhteessa hyödykkeisiin. Näin rahan lisääminen talouteen saa aina aikaan inflaatiota.

Klassisessa teoriassa raha nähtiin siis hyödykkeenä muiden hyödykkeiden joukossa ja rahalla oletettiin olevan sisäinen arvo. Rahan nähtiin valikoituneen vaihdonvälineeksi historiallisen kehityksen tuloksena ja yleensä rahan arvon uskottiin liittyvän johonkin konkreettiseen hyödykkeeseen, kuten jalometalliin. Tämän näkemyksen seurauksena rahatalousjärjestelmät perustuiivat 1900-luvulle asti pääasiassa aina arvometallikantaan, jolloin paperirahan vaihdettavuus esimerkiksi kultaan oli taattu.

1800-luvulta asti klassiseen rahateoriaan on kohdistunut kritiikkiä. Kriitikot ovat väittäneet, että rahan ymmärtäminen hyödykkeenä ja vaihdon välineenä ei vastaa empiiristä todellisuutta, minkä

vuoksi kyseinen näkemys ei onnistu valottamaan rahan olemusta todenmukaisesti. Ennen kaikkea se jättää huomioimatta, että raha on aina merkki velkasuhteesta taloudellisten toimijoiden välillä.

RAHA ON SIIS sosiaalinen instituutio, joka määrittelee ihmisten välisiä taloudellisia suhteita. Jos sinulla on tililläsi rahaa, jonka ympäröivä yhteisö hyväksyy maksuvälineeksi, on yhteisö käytännössä velkaa sinulle ja voit siksi hankkia rahaa vastaan hyödykkeitä. Raha toimii yhteiskunnassa lisäksi arvon mittana eli se osoittaa eri hyödykkeiden välisen arvosuhteen. Rahalla itsellään ei kuitenkaan ole sisäistä arvoa, kuten klassinen teoria oletti.

Valtavirtaisessa taloustieteessä sekä klassinen rahanäkemys että velkarahanäkemys elävät nykyisin rintarinnan. Tämä on mahdollista, koska molempien näkemysten kannattajat ovat edelleen yhtä mieltä siitä, että tuotannon ja vaihdannan kannalta raha on neutraalia eli rahan lisääminen talouteen vaikuttaa lopulta ainoastaan hintatasoon. Näin ollen taloustieteilijät elävät edelleen vaihtokauppataloudessa ja sivuuttavat tyystin muun muassa tuotannon rahoituksen liittyvät kysymykset.

Rahan velkaluonteen hyväksyneet taloustieteilijät esimerkiksi olettavat, että itsensä tasapainottava talous saavuttaa pitkällä aikavälillä väistämättä täystyöllisyyden ja tuotantopotentialinsa huipun, jolloin uusien velkasuhteiden luominen lisää ainoastaan yksilöiden ostovoimaa, mutta ei tuotantoa. Näin ollen velkarahan lisääntyminen ja siitä seuraava kysynnän kasvu vaikuttaa lopulta ainoastaan hyödykkeiden hintoihin. Tästä syystä rahapoliittisen auktoriteetin eli keskuspankin on aina pidettävä ohjaukorko riittävän korkealla (tai perusrahan määrä riittävän pienenä), jotta talouden kokonaiskysyntä ei nouse liian suureksi suhteessa rahasta ja rahoituksesta riippumattomaan hyödykkeiden määrään velkarahan määrän kasvun myötä.

MERKITTÄVIN ONGELMA edellisessä katsannossa on se, että se ei vastaa todellisuutta. Ensiksi, ilman riittävää rahoitusta mikään tuotanto ei ole mahdol-

lista rahatalousjärjestelmässä, jossa työvoimasta ja tuotantopääomasta on maksettava rahamääräinen korvaus. Siksi rahaa tarvitaan ennen kuin yhtään hyödykettä on edes ehditty valmistaa.

Toiseksi, toisin kuin valtavirtaisen taloustieteen edustajat uskovat, saavuttaa tuotantokapasiteetti vain harvoin edes alueellisesti tai toimialakohtaisesti maksiminsa. Teknologinen kehitys ja uudet investoinnit mahdollistavat lähes aina tuotannon laajentamisen, jos yrityksillä vain riittää halukkuutta lisätä aktiviteettiaan ja jos rahoitusta on saatavilla. Tällöin rahan määrän lisääntyminen johtaa myös tarjolla olevien hyödykkeiden lisääntymiseen eikä hintojen nousupainetta synny.

Yleensä yritykset kuitenkin käyttävät hyödyksi monopoliasemaansa ja kokonaiskysynnän kasvussa nostavat hintoja sen sijaan, että laajentaisivat tuotantoa. Vastaavasti palkansaajat pyrkivät lisäämään omia tulojaan vaatimalla suurempia palkkoja ja säilyttääkseen ostovoimansa. Näin ollen inflaatiopaineen taustalla onkin yleensä taloudellisten toimijoiden neuvotteluvoima markkinoilla.

ERITYISEN NUIVASTI valtavirtaisen taloustieteen edustajat suhtautuvat velkarahoituksella tapahtuvaan julkiseen kulutukseen ja erityisesti keskuspankin suorittamaan valtioiden lainoittamiseen, joiden nähdään johtavan väistämättä kiihtyvään inflaatioon. Tämä uskomus on ehkä tärkein syy sille, miksi rahatalousjärjestelmä toimii nykyään aina vajaateholla eikä täystyöllisyyttä saavuteta.

Yksityisen sektorin toimijoiden tavoitteena ei nimittäin ole koskaan talouden täystyöllisyys, vaan mahdollisimman suuret tulovirrat. Siksi täystyöllisyys on lopulta aina julkisen vallan vastuulla. Jos valtio ja keskuspankki eivät harjoita aktiivista kysynnänsäätelypolitiikkaa peläten sen johtavan kärsivästä karkaavaan inflaatioon, ei työvoimaresursseja saada koskaan käyttöön täysimääräisesti. Siksi valtavirtaisesta taloustieteestä johdetut politiikkasuositukset ovat yhteiskunnallisesti haitallisia.

RAHATALOUSJÄRJESTELMÄSSÄ taloudellisen toiminnan rahoitus on täysin keskeisessä asemassa eikä ilman rahoitusta synny tuotantoa. Tämä havaittiin erityisen hyvin globaalien finanssikriisien aikana. Näkemys rahan neutraalisuudesta ja siitä johdettu inflaation pelko asettavat liian usein rajoitteita taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti järkevälle toiminnan rahoitukselle. Pahimmassa tapauksessa nämä rajoitteet ajavat suuret määrät ihmisiä sosiaaliseen ahdinkoon. Tästä syystä vaihtoehtoiset ja todellisuuteen perustuvat näkemykset rahatalousjärjestelmän toiminnasta ovat enemmän kuin tarpeellisia. ●

Kohti
parempaa
taloustiedettä
osa 1

Erytisen nuivasti valtavirtaisen taloustieteen edustajat suhtautuvat velkarahoituksella tapahtuvaan julkiseen kulutukseen ja erityisesti keskuspankin suorittamaan valtioiden lainoittamiseen, joiden nähdään johtavan väistämättä kiihtyvään inflaatioon. Tämä uskomus on ehkä tärkein syy sille, miksi rahatalousjärjestelmä toimii nykyään aina vajaateholla eikä täystyöllisyyttä saavuteta.

15-M -liike rakentaa muutosvoimaa Espanjassa

TEKSTI AARON KALLINEN KUVAT DAVID ESPINOSA SÁNCHEZ

Taluskriisi ja leikkauspolitiikka saivat työttömyydestä ja prekarisaatiosta kärsivät espanjalaiset barrikadeille. Keväällä syntynyt 15-M-liike eli indignados (suuttuneet) vaatii parempaa demokratiaa ja tasapuolista talouspolitiikkaa.

Espanja on elänyt vuoden 2008 talousromahduksesta lähtien lamassa. Jo valmiiksi prekaarien työmarkkinoiden maassa työttömyysaste on sittemmin kaksinkertaistunut. Nuorisotyöttömyys on peräti 46 prosenttia. Maan hallitus on reagoinut lamaan leikkauksilla ja pyrkinyt lisäämään työelämän joustoja.

Pitkään ihmeteltiin, miten Espanjan yhteiskuntarauha säilyi huolimatta varsinkin nuorten ahdingosta. Pitkään muhinut tyytymättömyys purkautui kuitenkin keväällä. Vapaamuotoinen *Todellista demokratiaa nyt* -verkosto (¡Democracia real ya!) kutsui kokoon massamielennosoituksen toukokuun 15. päiväksi. Madridin, Barcelonan ja muiden kaupunkien keskusaukioille kerääntyi kymmeniä tuhansia ihmisiä osoittamaan mieltään työttömyyttä, demokratian puutetta ja korruptiota vastaan iskulauseenaan ”*Emme ole kauppatavaraa pankkierien ja poliitikkojen käsissä*”.

Todellista demokratiaa nyt -verkoston tavoiteohjelmasta löytyvät 15-M -liikkeen keskeisimmät tavoitteet. Vaatimuksia ovat muun muassa työn jakaminen työaikaan lyhentämällä, eläkeiän nostamisen vastustaminen, myymättä jääneiden asuntojen pakolunastus valtion tarjoamiseksi edullisiksi vuokra-asunnoiksi, pankkien ja rahoitussektorin sääntely muun muassa kieltämällä veroparatiisit sekä demokratian parantaminen uudistamalla vaalilainsäädän-

tä ja kehittämällä suoraa demokratiaa.

Liikkeessä on mukana ihmisiä muidenkin verkostojen kautta, joita ovat muun muassa Nuorisoi ilman tulevaisuutta (Juventud sin futuro) ja Älä äänestä heitä (No les votes). Yhteistä kaikille liikehännän osille on korruption ja epädemokraattisen järjestelmän vastustaminen. Verkostot ovat epämuodollisia ja horisontaalisia ja käyttävät ahkerasti sosiaalista mediaa mielenosoitusten kokoonkutsumisessa. Heterogeenisessä ja horisontaalisessa 15-M -liikkeessä on väkeä laidasta laitaan punkkareista pätkätyöläisiin, ja aina nuorten ahdingosta huolestuneisiin varttuneempiin ihmisiin.

15-M -liikkeen kautta voidaan tuoda esille myös yksittäisten ryhmien tarpeita. Esimerkiksi taluskriisin vuoksi asuntolainojensa kanssa ongelmiin joutuneiden häätöjä on estetty joukkovoimalla. Asuntolainat ovat kiinteistökuplasta kärsineessä Espanjassa usein niin suuria, ettei edes asunnon pakolunastus riitä niitä kuittaamaan.

KANSANKOKOUKSISSA LUODAAN UUTTA DEMOKRATIAN KULTTUURIA

Eräs Espanjan liikehännän tuotoksista on kansankokouksiin (asambleas populares) perustuva päätöksentekojärjestelmä. Kansankokoukset toimivat osallistavan demokratian periaattein ja niissä pyritään aina konsensukseen. Kokouksissa ei aset-

ta näkemyksiä vastakkain, eikä niissä myöskään äänestetä. Periaatteena on kaikkien mielipiteiden kunnioitus. Kokousten tavoite on kollektiivisen älyn luominen, ei yksilöiden pakottaminen toimimaan päätöstensä mukaisesti.

Kokouksia pidetään kaupunkien ja kaupunginosien keskeisillä paikoilla, kuten aukioilla ja puistoissa. Kokousten osallistujamäärät vaihtelevat kymmenistä tuhansiin. Osallistujat istuvat puistonpenkeillä ja maassa ja osoittavat kannatuksensa esityksille heiluttelemalla käsiään. Pyrkimys yksimielisyyteen mahdollistaa asioiden katsomisen monelta kanalta, mutta toisaalta myös asioiden torppaamisen pienenkin opposition voimin.

EI PUOLUEPOLITIIKALLE

15-M -liikkeen vaatimukset ovat selkeästi vasemmistolaisia ja yhteneväisiä myös Attacin teemojen kanssa. Espanjan Attac on ollut vahvasti mukana liikehännässä ja osallistunut Todellista demokratiaa nyt -verkoston toimintaan.

Puoluepolitiikkaan liike pitää kuitenkin etäisyyttä. Molempia valtuutettuja, sosiaalidemokraattista PSOE:ta ja konservatiivista PP:ta pidetään sen piirissä talouseliitin juoksupoikina ja keskenään samankaltaisina. Kaksipuoluejärjestelmään viitataan protesteissa usein ironisella kirjainyhdistelmällä PP-SOE. Kritiikin ytimessä on vaalijärjestelmä ja sen puutteet: pienet vaalipiirit suosivat suuria puolueita ja pitkät listat estävät äänestäjiä valitsemasta ehdokkaiden keskinäistä järjestystä.

Suhde vasemmistolaisempiin puolueisiin ei ole ongelmaton. Vasemmistopuolue Izquierda Unida on pyrkinyt luomaan suhteita indignadoihin, toistaiseksi huonolla menestyksellä. Kesäkuussa IU:n pääsihteeri Cayo Laran osallistuminen asuntovelallisen häätöä vastustavaan protestiin Madridissa sai protestoijat syyttämään Lارا opportunistista ja huutamaan poliitikkojen vastaisia iskulauseita.

Sitoutumattomuus puoluepolitiikkaan mahdollistaa liikkeen pysymisen koko kansaa yhdistävänä voimana, mutta toisaalta pitäytyminen ulkoparlamentarisessa toiminnassa ajaa liikkeen törmäyskurssille virallisen vallan kanssa. Poliittinen päätösvalta on monilla alueilla, kuten Madridissa, oikeiston hallussa ja julkista valtaa on käytetty protestien tukahduttamiseksi. Protestoijat esimerkiksi häädettiin voimatoimin paavin vierailun alla Madridin Puerta del Sol -aukiolta ja sama tapahtui toukokuussa Barcelonassa jalkapallon Mestarien liigan finaalin alla.

Liikkeen seuraava suurempi päämäärä on loka-kuun 15. päivälle koolle kutsuttu kansainvälinen mobilisaatio. Merkittävä osa liikkeen tulevaisuutta on kuitenkin paikallinen toiminta, joka tähtää häätöjen vastustamiseen ja paikallisiin kysymyksiin. Tie on vasta alussa ja jää nähtäväksi, mikä tulee olemaan liikkeen vaikutus tehtyyn politiikkaan. ●

KUVA YLLÄ: Madridin Puerta del Ángelin kaupunginosan kansankokouksessa on mukana alueen asukkaita ikään ja taustaan katsomatta.

KUVA ALLA: Kesäkuun 19. päivän marssi kaupunginosista Madridin keskustaan.

Satoja ihmisiä kerääntyi kuuntelemaan plenaareja.

Toisenlaista maailmaa rakentamassa

JOHANNA PERKIÖ

Yli 1300 talousaktivistia eri puolilta maailmaa kokoontui 9.-14. elokuuta Saksan Freiburgiin kansainvälisen Attac-verkoston kesäyliopistoon, joka järjestettiin otsikolla 'ENA – European Network Academy for Social Movements'.

Osallistujia oli huomattavan paljon isäntämaa Saksan lisäksi Attacin syntysijoilta Ranskasta. Myös Pohjoismaat olivat Freiburgissa hyvin edustettuina. Suomesta ENA:an osallistui 11 hengen delegaatio. Eurooppalaisien lisäksi paikalle saapui myös muiden mantereiden Attac-toimijoita.

KESÄYLIOPISTON YLENPALTTEINEN runsas ohjelmatarjonta sisälsi laajemmalle yleisölle suunnattuja paneelikeskusteluja ja plenaareja, pienempiä teemoittaisia työpajoja ja verkostotapaamisia, laadukkaita kulttuurielämyksiä sekä asiasisältöisiä retkiä Freiburgiin ja sen lähiympäristöön.

Sessioissa käsiteltiin niin Attacin perinteisiä kuin uudempiakin teemoja. Todettiin, että vaikka Attac on esittänyt useita toteuttamiskelpoisia aloitteita kriisissä olevan globaalin talousjärjestelmän epäkohtien korjaamiseksi, riittävää poliittista tahtoa niiden läpiviemiseksi ei ole löytynyt.

Finanssitransaktioveron käyttöönoton lisäksi olisi asetettava pankit de-

mokraattiseen kontrolliin, pilkottava liian suuret rahoituslaitokset osiin ja myönnettävä Euroopan keskuspankille mandaatti jäsenmaiden suoraan rahoittamiseen. Julkista sektoria olisi vyönkiristyspolitiikan sijaan kehitettävä ja sen rahoitusta lisättävä.

Kesäyliopiston yli sadassa työpajassa rakennettiin yhteistä tiedollista pohjaa ja suunniteltiin kampanjoita monenlaisten teemojen ympärille. Sessioissa käsiteltiin muun muassa luonnonvaroihin liittyviä oikeuskysymyksiä, julkisten instituutioiden yksityistämisen aaltoa, työtä ja työttömyyttä, demokratian uusien muotojen kehittämistä, arabimaiden kansannousuja, feminististä taloustiedettä, solidaarisuustaloutta, degrowthia ja perustuloa.

Yleisistunnoissa mietittiin globalisaatiokriittisen liikkeen tulevaisuutta ja strategioita. Vajaan viikon mittainen kokoontuminen oli pääasias- sa oppimistapahtuma, mutta synnytti myös uusia verkostoja ja projekteja.

JOKAINEN OSALLISTUJA toi kesäyliopistosta mukanaan hiukan eri asioita. Tällä ja seuraavalla aukeamalla Suomen delegaation jäsenet tarjoilevat ENA-kokemustensa parhaita paloja. ☺

Feministisiä ajatuksia uusliberalismin vaihtoehdoista

LAURA HALLIKAS

Feministisestä taloustieteestä järjestettiin ENA:ssa kaksi työpajaa. Niissä esiteltiin feministisen taloustieteen teoreettisia lähtökohtia ja ideoitettiin hyvinkin käytännöllisellä tasolla teorioihin pohjautuvaa talousjärjestelmää.

YHTENÄ ALUSTAJISTA toiminut italialainen **Valeria Sodano** esitti feministisen talousteorian ydinajatuksiksi sen, että kapitalistinen talousjärjestelmä perustuu patriarkaattiin. Siksi kapitalismia ei pitäisi vastustaa rakentamalla uusia valtajärjestelmiä, vaan purkamalla valtasuhteisiin ja kilpailuun perustuvaa patriarkaalista kulttuuria.

Kulttuurin ja talousjärjestelmän välinen yhteys olisi tärkeää tehdä näkyväksi. Esimerkiksi sukupuolisterotyyppiä pitävät yllä sukupuolten välisiä

valtasuhteita, jotka taas mahdollistavat taloudellisen epätasa-arvon sukupuolten välillä.

Sodanon mukaan valtasuhteiden purkaminen voisi lähteä pienistä asioista, kuten bruttokansantuotteen uudelleenmäärittelystä siten, että se sisältäisi myös palkattoman työn ja hoivan.

SAKSALAINEN CHRISTA WICHTERICH maalaili käytännöllisemmällä tasolla feministiseen teoriaan pohjautuvaa talousjärjestelmää. Hänen esittämässään mallissa työ, tuotanto ja kulutus olisi järjestetty palvelemaan järjestelmän keskiössä olevaa hoivataloutta.

Hoivataloudella hän tarkoitti reproduktiivista työtä, pääasiassa kodin piirissä tapahtuvaa elämää ylläpitävää toimintaa. Tässä järjestelmässä työt olisi

jaettu tasan niin, että kaikki tekisivät sekä osa-aikais- ta palkkatyötä, että palkatonta koti- ja hoivatyötä. Perustuloa ehdotettiin yhdeksi keinoksi mahdollistaa tällainen työnjako.

TYÖPAJOJEN KESKEISEKSI keskustelunaiheeksi muotoutui yleisemminkin hoivatyö. Markkinat eivät ole sopiva väline reproduktiivisen työn allokointiin, joten julkisesti järjestetty, palkattu hoivatyö voisi olla osaratkaisu. Kuitenkin myös hoivatyötä ammatikseen tekevät ihmiset ovat usein taloudellisesti huonossa asemassa. Myös laadun määrittelemisen ja takaaminen on hoivatyön kohdalla hankalaa. "Hoivan laadusta voidaan olla varmoja vain, jos se annetaan lahjana", sanoi Valeria Sodano. ☺

Kapitalistinen talousjärjestelmä perustuu patriarkaattiin.

Perustulolla sosiaalista oikeudenmukaisuutta

JOHANNA PERKIÖ

Itävallan ja Saksan Attacien perustulo-kampanjaryhmät järjestivät ENAssa kolme työpajaa koskien Euroopan laajuisen perustulon käyttöönottoa. Työpajoissa keskusteltiin perustulon eduista suhteessa nykyisten sosiaaliturvajärjestelmien ongelmiin sekä mahdollisuuksista sen toteutukseen ja rahoittamiseen.

Tapaamisissa suunniteltiin myös perustuloa koskevaa kampanjointia, tärkeimpänä EU-komissiolle tehtävä kansalaisaloite, joka mahdollistuu vuonna 2012 voimaan tulevan uuden vaikuttamiskanavan puitteissa.

ITÄVALTALAISET PERUSTULO-AKTIVISTIT Klaus ja Ulrike Sambor sekä saksalainen Kurt Haymann peilasivat perustuloa maidensa nykyisiin sosiaaliturvajärjestelmiin, joita leimaa voimakkaasti palkkatyöhön sidottu ansaintaperustainen sosiaalivakuutusmalli. Sen lisäksi että kyseinen malli pyrkii määrittelemään ylhäältä päin miten ihmisten pitäisi elää, se jättää naiset usein riippuvaiseksi puolisonsa tuloista ja on epäreilu niitä kohtaan, jotka eivät syystä tai toisesta ole onnistuneet työskentelemään riittävästi päästäkseen sosiaalivakuutuksen piiriin.

Perustulo olisi kytkettävä vaatimuksiin työajan lyhentämisestä ja uudenlaisiin palkkatyön ja markkinoiden ulkopuolella tapahtuvan työn yhdistämisen malleihin.

PERUSTULO TARJOAA TALOUDELLISTA TURVAA ilman kontrollia ja ja tukee ihmisten itsemääräämisoikeutta. Se tarjoaa mahdollisuuden kieltäytyä työstä silloin jos siitä on haittaa henkilökohtaiselle hyvinvoinnille ja edistää yleistä turvallisuudentunnetta erityisesti elämänmuutoksissa. Lisäksi oikeudenmukaisilla verojärjestelyillä rahoitettu riittävän suuri perustulo edesauttaa tulojen ja varallisuuden uudelleenjakoa.

Keskusteluissa nousi esiin se, että perustulo olisi kytkettävä vaatimuksiin työajan lyhentämisestä ja uudenlaisiin palkkatyön ja markkinoiden ulkopuolella tapahtuvan työn yhdistämisen malleihin. Perustulo edesauttaa sen palkattoman työn arvonnustamista, joka on keskeinen nykyistä talousmalliamme ylläpitävä tekijä. Työn jakamisen kautta voitaisiin välttää kansalaisten jakautuminen perustulosta hyötyjiin ja sen maksajiin ja tarjota myös keskiluokalle mahdollisuuksia irtiottoihin työelämän oravanpyörästä.

ALUSTAJAT ESITTELVÄT omissa maissaan tehtyjä perustuloaloitteita, joita etenkin Saksasta löytyy useita. Itävaltalaiset esittivät myös sikäläisen Attacien laatiman mallin rahoituslaskelmineen. Keskustelua herätti taloudellisen toteuttamiskelpoisuuden lisäksi se, miten perustulon poliittisia edellytyksiä voidaan lisätä esimerkiksi julkiseen mielipiteeseen vaikuttamisen kautta. ☺

Maailman suosituin vero?

RAISA RANTA

Finanssitransaktiovero, rahoitusmarkkina-vero tai yksinkertaisesti FTT (financial transaction tax) on ollut Attacien agendalla pitkään, mutta nyt siitä on kiinnostuttu myös politiikan valtavirrassa. Euroopan komissiolta on tullut ehdotus FTT:n käyttöönotosta ja parlamentti on ilmaissut myönteisen kantansa jopa aluksi pelkästään Euroopan Unionin alueella toteutettavasta verosta. Yksimielisyys EU-maiden välillä on kuitenkin vielä kaukana.

ATTACIN KESÄYLIOPISTOSSA kokoonnuttiin pohtimaan nykytilannetta saksalaisen WEED kehityskeskukseen tutkija Peter Wahlin, Université Paris-XIII -yliopiston professori Dominique Plihonin ja Norjan Attacien puheenjohtaja Benedikte Pryned Hansenin johdolla.

”EU:ssa vero voitaisiin ottaa käyttöön jo 1-2 vuoden sisällä. Tilanne on tässä maailmantalouden myllerryksessä erittäin mielenkiintoinen ja sen aiheuttama paine voi kääntää poliittisen mielipiteen mihin tahansa suuntaan. Kansan mielipide on jo rahoitusmarkkinaveron puolella, sillä EU:ssa 64 prosenttia ihmisistä kannattaa veron käyttöönottoa ja globaalisti kannatus on jopa 75 prosentissa” kertoo Peter Wahl.

”Finanssisektori on aliverotettu, tästä on konsensus jopa markkinatoimijoiden kesken. Eurooppalaisten kuluttajien pitää maksaa arvonlisäveroa leivästä ja hiustenleikkuusta, mutta arvopaperi- ja valuuttakauppa ovat verovapaita. Finanssimarkkinat ovat kuin valtava tax-free-kauppa, jossa pyörii kolme miljardia dollaria joka ainoa arkipäivä” perustelee Wahl.

PLIHON TIIVISTÄÄ VERON TAVOITTEET sanomalla, että FTT:n tärkein tehtävä on heittää hiekkaa finanssipekulaation rattaisiin.

”Tämän lisäksi finanssimarkkinoiden kesytämiseen tarvitaan muitakin toimenpiteitä, kuten veroparatiisien sulkeminen, pankkisektorin tiukempi kontrolli ja verokilpailun suitsiminen. FTT:n toinen tärkeä tavoite on verotulojen käyttäminen maailmanlaajuisen tuloerojen kaventamiseen.”

Euroopan tasolla toteutettavaa rahoitusmarkkinaveroa kritisoidaan toimimattomuudesta ja mukaan vaaditaan heti alussa kaikki maailman suuret talousalueet, mutta Plihonin mukaan tämä on turhaa: ”FTT:n vaatijoita syytetään idealismista, mutta verosta on jo useita kansallisella tai alueellisella tasolla onnistuneita kokemuksia. Näistä voidaan ottaa oppia globaalien tason FTT:lle.”

TÄLLÄ HETKELLÄ KESKUSTELUSSA on useita alueellisia ja globaaleja malleja, josta Plihonin mukaan suurin osa ei ikävä kyllä tavoittele spekulatiivista rajoittamista.

”Euroopan komission esittämä malli on kuitenkin parasta mitä valtavirran keskustelussa on tähän asti nähty. Positiivista on se, että komission ehdotuksessa on osake- ja arvopaperikaupalle asetettu korkea 0,1 prosentin taso. Sen sijaan johdannaisille olisi alhaisempi 0,05 prosentin taso. Huonointa mallissa on se, että valuutat ja

suuri osa johdannaiskaupasta (ns. OTC-kauppa) jäisivät kokonaan sen ulkopuolelle. Lisäksi ongelmana on, että eurooppalaisen FTT:n tuotot menisivät EU:n yleisbudjettiin sen sijaan, että niillä pyrittäisiin rahoittamaan globaalin tasa-arvon toteutumista.”

NORJAN ATTACIN PUHEENJOHTAJA Benedikte Hansen kannustaa Attac-ryhmiä aktiivisuuteen kansallisella tasolla: ”Nyt pitää vaikuttaa erityisesti niissä maissa, joiden kanta on vielä epävarma tai kielteinen. Meidän on tuotavaa asiaa esille paikallisissa medioissa ja oltava vahvasti näkyvisä kansainvälisesti.”

”Vastustajista äänekkäimpiä ovat olleet Iso-Britannia ja Alankomaat. Myös Ruotsi on vastustanut EU:n laajuisia toteutusta, mutta poliittinen paine saattaa muuttaa tilannetta jatkossa. Italia, Espanja, Portugali ja Irlanti eivät ole ilmaisseet selkeää kantaa” vihjaisee Hansen.

Kolmikko on yhtä mieltä siitä, että EU:n esimerkin antama signaali olisi erittäin tärkeä globaalien FTT:n käyttöönotossa. ☺

Eeva Talvikallio esitteli Suomen Attacien toimintaa pohjoismaisten Attac-ryhmien kokouksessa.

Eurooppalaisten kuluttajien pitää maksaa arvonlisäveroa leivästä ja hiustenleikkuusta, mutta arvopaperi- ja valuuttakauppa ovat verovapaita.

Demokratian läpinäkyvyys ja Buen Vivir -periaate

MARKO JUUTINEN

Kuinka nostaa yhteisöjen etu eliittien etujen yläpuolelle ja taata jokaiselle ihmisarvoinen elämä tai ainakin vapaus valita?

ENAssa onnistuttiin yhtenäistämään kansalaisaktivistien käsityksiä siitä, mikä maailmassa on vialla. Vaikka varsinaista järjestöjen tulevaisuudenstrategiaa ja toimintasuunnitelmaa ei luotu, työlle rakennettiin silti hyvää pohjaa. Ehdotuksia esitettiin monesta eri näkökulmasta: Atac TV:n **Conzalo Carrera** halusi levittää vapaata

mediaa Espanjan ulkopuolelle ja **Vicky Cann** Corporate Europe Observatory -järjestöstä piti EU:n suurimpana pahana lobbareiden vaikutusvaltaa ja demokraattisen kontrollin heikkoutta.

PARHAAN NÄKÖKULMAN ANTOI kuitenkin Ecuadorin entinen talousministeri **Pedro Páez Peréz**.

ENAn loppuhuipentuma oli yhteisvalokuva, jossa osallistujat muodostivat maailmankartan.

Perézin mukaan muutos on yksinkertainen. Kaikki lähtee arvoista ja kulttuurista. Andien intiaanikulttuurista nouseva *Buen Vivir* -periaate määrittelee hyödyn yhteisön, ei yksilön näkökulmasta. Ahneus on pahe ja luonnon harmonian rikkominen syneistä suurimpia.

Periaatteen on näyttävä politiikassa. Sen varaan rakennetaan ihanne uudesta politiikasta ja uudesta ihmisestä, sekä yhteiskunnasta jonka jäsenet elävät harmoniassa muiden ihmisten ja luonnon kanssa.

DEMOKRATIAN LÄPINÄKYVYYDEN vaatimus saa Perézillä suuren merkityksen. Tarkkailemalla poliitikkojen sidosryhmiä paljastuvat päättäjien todelliset isännät. Hyvä esimerkki voi olla Europarlamentista, jossa suuri joukko lobbareita harjoittaa kahden tuolin politiikkaa yhtäältä pääoman, toisaalta kansan palveluksessa.

Peréz korosti erityisesti sitä, että maailmassa on ollut jo pitkään kysyntää poliittisen turhautumisen kanavoimalle kansalaislähtöiselle politiikalle. Taluskriisi luo hyvät edellytykset ratkaisujen vaatimiselle, suorille aloitteille ja uusliberalistisen diskurssin kaappaukselle. Hän kuvaili tilannetta historialliseksi. Hänen mukaansa muutoksen aikaansaaminen on helppoa, se syntyy toimeenpanevassa portaassa heti kun käsky annetaan. Vaikein osuus on käskyn antaminen.

ESIMERKINÄ PERÉZ MAINITSI Ecuadorin presidentti **Rafael Correa**, joka nousi valtaan juuri korruptoituneen poliittisen luokan vastustajana. Suomessakin järjestelmäkriittisyys on kannattanut. Peréz kysyi minulta: "miksi vastustus kanavoituu Perussuomalaisille eikä vasemmistolle?"

Rafael Correa politiikassa on kaksi tärkeää piirrettä: esityslista muodostuu kansan kokemista ongelmista, ja lupaukset pidetään. Heti vaalivoittonsa jälkeen Correa puolitti hallintoviranomaisten korkeat palkat, mukaan lukien omansa.

Perézin viesti on selkeä: On luotava poliittinen ihanne *hyvästä politiikasta ja hyvästä politiikasta*, elettävä tuota ihannetta tutkimalla, paljastamalla väärinkäytökset, kuuntelemalla yhteisöä sekä esittämällä vaihtoehtoja ja toteuttamalla ne, vaikka se edellyttäisikin joidenkin tahojen taloudellisiin intresseihin puuttumista. ●

Solidaarisuustalous – vaihtoehto työelämän kilpailulle ja syrjinnälle?

JUKKA LINDBERG

ENAssa järjestettiin neljän työpajan sarja solidaarisuustaloudesta. Aiheen käsittelyssä lähettiin liikkeelle historiallisesta ja kansainvälisestä taustoituksesta, mikä ei suomalaista osuustoimintaa tuntevalle tuonut mullistavaa uutta, ehkä Euroopan Unionin alueella viimeisten parin vuosikymmenen aikana tapahtunutta kehitystä lukuunottamatta.

Työpajojen varsinaisen keskustelu pyöri kahden aihealueen ympärillä. Ensinnäkin käsiteltiin solidaarisuustalouden teorian kehitystä ja sen keskeisiä kohtia. Keskeisimpänä nousi esille vaatimus "pääomien sosialisoinnista" ja koroilla elämisen oikeudettomuudesta. Toisaalta tarkasteltiin sitä, miten solidaarisuustalous voi toimia kapitalistisen kasvutalouden vaihtoehtona ja ennen kaikkea "post growth" -mallina, eli kasvun jälkeisenä talousjärjestelmänä. Tässä yhteydessä keskusteltiin paljon myös sitä, voiko solidaarisuustalous ylipäätään toimia rinnakkain kasvuun painottuvan talousjärjestelmän kanssa. Solidaarisuustalouteen kuuluva tulonjaon tasapuolisuus sekä sosiaalinen ja ekologi-

nen kestävyys kilpailisivat tällöin mielistä ja resursseista yksityisen voitontavoittelun, kuluttamisen ja jatkuvan kasvun ihannoinnin kanssa.

Keskustelun kuluessa kaivattiin moneen otteeseen konkreettisia esityksiä toimivista ja menestyksekkäistä solidaarisuustalouden malliin perustuvista työyhteisöistä. Esimerkkitapauksia olikin koottu peräti neljästä maasta (Saksa, Ranska, Italia ja Sveitsi) ja paikalla oli useita omakohtaisesti eri kokeiluihin osallistuneita henkilöitä. Tästä huolimatta tapausten käsittely jäi varsin pinnalliseksi ja teoreettiseksi.

Yleisesti todettiin, että jatkossa olisi tarpeellista saada kerättyä entistä systemaattisemmin ja laajemmin tietoa eri hankkeista. Tällöin myös solidaarisuustalouden mukaisesti toimivien yhteisöjen kokonaiskattavuus ja potentiaali tulisivat paremmin esille. Toimivia kokeiluja löytyy – joissakin tapauksissa jopa sellaisia, joissa pyritään ottamaan käyttöön vaihtoehtoja nykyiselle rahalle. Erityisen kiinnostavilta kuulostivat saksalaiset kokemukset konkurssiin menossa olevien yritysten siirtymisestä työntekijöiden haltuun. Mallille luulisi olevan tilausta myös muualla. ●

Toimivia kokeiluja löytyy – joissakin tapauksissa jopa sellaisia, joissa pyritään ottamaan käyttöön vaihtoehtoja nykyiselle rahalle.

Asiaohjelman lomassa nähtiin useita kulttuurispektaakkeleita.

Katudemokratian lyhyt oppimäärä

TEKSTI EEVA TALVIKALLIO KUVA REETTA PEKKANEN

Espanjan mielenosoittajat tietävät, että todellinen demokratia lähtee yksilöistä.

Attacin kansainvälinen kesäyliopisto Freiburgissa oli todellinen kommunikoinnin intensiivikurssi: 1300 osanottajaa eri puolilta maailmaa, erilaisista kieliyhteisöistä ja kulttuureista keskustelemassa kolmella virallisella työkielillä (saksa, ranska, englanti) pitkää päivää puurtavan tulkkaustyöryhmän välityksellä asioista, joista ei edes samalla kielellä aina yllätä yhteisymmärrykseen. Tulokset olivat vaihtelevia, mutta haasteet huomioon ottaen yllättävänkin hyviä, ja jälleen kerran sai todeta, että onnistunut kommunikointi riippuu ennen kaikkea halusta.

NELJÄS FREIBURGISSA lähes viralliseen asemaan noussut kieli ei juuri tulkkausta vaatinut: muutamasta yksinkertaisesta eleestä koostuva merkkikieli palveli suurten salisessioiden aikana ilmaisuvälineenä, jolla yleisömassat saattoivat osallistua keskusteluun. Merkit olivat samat, joita Espanjassa viime toukokuussa käynnistynyt massiivinen mielenosoitusliike – ”M-15” tai ”Indignados” – käyttää ”toridemokratiansa” välineenä.

Espanjan Attacin edustaja, M-15-liikehännästä mukana oleva aktivisti **Cristina Asensi** kertoo merkkien taustaa: ”Merkit otettiin käyttöön, koska meillä ei ollut riittävää äänentoistolaitteistoa. Jos 5000 ihmistä huutaa torilla, ei kenenkään ääni lopulta kuulu.” Käsimerkit ovat osa mielenosoitusliikkeen ”kommunikoinnin säännöstöä”, johon kuuluu merkkien lisäksi myös joukko periaatteita – muun muassa se, ettei keskustelussa koskaan mennä henkilökohtaisuuksiin, vaan jokaisen puhujan on keskityttävä käsiteltävään asiaan joko tuoden siihen jotain uutta tai kiistäen jotain aiemmin sanottua.

SÄÄNNÖSTÖ, kuten muutkin M-15:n ”yhteiset päätökset”, ovat ehdotus yhdeltä liikkeen puitteisista toimivista temaattisista työryhmistä. Kun jokin työryhmä laatii ehdotuksen, voi kukin alueellinen ryhmittymä – käytännössä kaikille avoin ”kansalaisten kokous” – itsenäisesti joko hyväksyä sen, tai olla hyväksymättä. Päätökset tehdään konsensusmetodilla: jos kukaan ei vastusta, ehdotus on hyväksytty. Tällä tavoin levisi myös ”documento de minimos” – lista perusvaatimuksista, jotka valtaosa alueellisista kokouksista on omaksunut vaatimustensa pohjaksi.

”Alussa eri järjestöillä ja ryhmillä oli omia vaatimuksiaan. Yhteiset vaatimukset ovat lähtöisin ¡Democracia Real Ya! -liikkeeltä, joka alun perin kutsui mielenosoitukset koolle.” Hienoisesta alueellisesta vaihtelusta huolimatta vaatimukset ovat kaikkialla kutakuinkin samoja: poliittisen eliitin etuoikeudet on eliminoitava, suurpääomaa ja pankkeja on verotettava, ne on pantava maksamaan virheistään ja tuotava demokraattiseen kontrolliin, asumisoikeus ja kunnolliset peruspalvelut on taattava kaikille, demokratia on palautettava päätöksentekoon...

”Kritiikkimme ydin on, ettei demokratia maassamme toimi: päätöksenteko on karannut kansalliselta tasolta globaaleille suur yrityksille ja rahoitusmarkkinoille, jotka käyttävät poliitikkojamme hyväkseen ajaakseen omia tavoitteitaan. Lisäksi Euroopan komissio sanelee meille politiikkaa, jos-

ta päättävät ennen kaikkea Saksa ja Ranska. Näissä oloissa äänestäminen on hyödytöntä. Mutta tämä ei tarkoita ettemme olisi poliittisia – tämä on erittäin poliittista! Haluamme politiikan takaisin kansalaisille.”

VALTAMEDIASSA MIELENOSOITTAJIEN vaatimusten yksityiskohtia ja toiminnan spontaania järjestäytyneisyyttä ei juuri ruodita. Kansanliikehännät Välimeren tällä puolen ovat jääneet täysin Pohjois-Afrikan tapahtumien varjoon. Arabivallankumoukset on huomattavasti helpompi tyypistää imartelevaksi narratiiviksi, jossa kansa vastustaa diktatuuria ja vaatii samanlaista demokratiaa ”kuin meillä jo on.” Espanjan, Portugalin ja Kreikan mielenosoituksissa, sekä niiden tukimielenosoituksissa ympäri Eurooppaa protestoidaan meidän demokraatioidemme rappiotilaa ja markkinoiden ylivaltaa vastaan, eikä tätä viestiä ole yhtä helppo sulattaa.

M-15:n perusvaatimukset sisältävät myös konkreettisia ehdotuksia Espanjan katastrofaalisen työtömyystilanteen korjaamiseksi. Yksi protestien tärkeimmistä syykkeistä olikin nimenomaan työtömyys – eritoten hälyttävän korkea nuorisotyötömyys.

”Oli iso yllätys kaikille, että juuri nuoret aktivoituivat. Tämän piti olla ei-poliittinen sukupol-

vi, niin kutsuttu ’ei-ei’-sukupolvi, joka ’ei opiskele eikä käy töissä.’ Nämä nuoret eivät ole löytäneet samaistumiskohteita olemassa olevista ryhmittymistä, poliittisista puolueista tai ammattiliitoista, jotka ovat hyvin hierarkkisesti rakentuneita, ja joissa täytyy käydä läpi koko sarja proseduureja saadakseen äänensä kuuluville. He eivät ole vasemmistolaisia, oikeistolaisia, marxilaisia eivätkä kapitalisteja: he ovat yksilöitä, jotka haluavat muutosta. Ja tästä syystä liike on niin merkittävä: se on saanut liikkeelle ihmisiä, jotka eivät ole aiemmin olleet aktiivisia” kertoo Asensi.

MITEN YKSILÖLLISYYTTÄ KOROSTAVA liike voi pysyä koossa ja toimia näinkin järjestäytyneesti?

”Liike on individualistinen, koska nykypäivän yhteiskunta on sellainen. Nykypäivänä yksilöt voivat verkostoitua keskenään suoraan, horisontaalisesti. Meitä yhdistää yksilöinä se jaettu kokemus, ettei meidän ole mahdollista toteuttaa yksilöllisiä pyrkimyksiämme vallitsevan järjestelmän puitteisissa. Emme me halua jakaa henkilökohtaisia tavoitteitamme – me haluamme puitteet, joissa mahdollisimman monen on mahdollista pyrkiä kohti tavoitteitaan, olivatpa ne mitä tahansa.”

Espanjan liikehännä on ottanut paljon vaikutteita ja inspiaraatiota Pohjois-Afrikan kansannousuista, ja toiminut puolestaan sytykkeenä samankaltaisia vaatimuksia esittäville liikehännöille muualla Euroopassa. Näyttää siltä, että nämä ihmiset ovat tajuamassa jotain, missä meillä muilla olisi vielä opittavaa: diktatuuri – olipa hallitsijana mielivaltaisen itsevaltias tai mielivaltaiset markkinat – ei tuo hyvää elämää ja yksilönvapautta, eikä demokratia ole jotain minkä voi kerran saada ja sitten se vain on. Demokratia on teonsana. ●

Euroopan Attac-verkosto on ilmaissut täyden tukensa pan-eurooppalaiseksi levinneelle ”Espanjan vallankumoukselle” ja osallistuu ¡Democracia Real Ya!:n koollekutsumaan kansainväliseen massamielenosoitukseen 15. lokakuuta 2011. Myös Suomen Attac järjestää tuolloin toimintaa ja kutsuu kaikki mukaan vaatimaan Todellista Demokratiaa – NYT!

Kohti parempaa taloutta

REIMA LAUNONEN

Teppo Eskelisen ja Ville-Pekka Sorsan *Hyvä talous* -teos iskee tehokkaasti kiinni ajan henkeen. Käynnissä oleva finanssikriisi on lisännyt vaatimuksia markkinoiden poliittisesta kontrollista. Teoksessa pyritään löytämään keinoja vaikuttaa talouden toimintaan ja saada markkinatalous paremmin yhteensopivaksi demokraattisen yhteiskunnan arvojen kanssa. Eskelinen ja Sorsa eivät hyväksy talouden luonnonlakimaisuutta, johon vedoten julkista sektoria on kavennettu viime vuosikymmenten aikana.

Teos antaa lisää tuulivoimaa demokraattisemman talouden puolustajan argumenttipatteriin.

Luonnonlakimaisuuden ideana on, että talous toimii parhaiten ja tehokkaimmin silloin kun markkinoiden toimintaa säädellään mahdollisimman vähän. Taloudessa on kuitenkin kyse myös valinnoista, jotka pohjautuvat arvoihin. Tämän vuoksi talouden tulisi olla nykyistä vahvemmin kansalaisten hallinnassa. Talouden toiminnan demokraattinen oikeuttaminen on ensisijaisen tärkeää, jos haluamme että talous on eettisesti kestävällä pohjalla. Demokraattisesti johdettu talous on myös tehokas keino ja kaa markkinoiden aikaansaamaa hyvinvointia taiseemmin kaikille ihmisille maailmassa.

KIRJASSA ESKELINEN JA SORSA pohtivat hyvän talouden ehtoja. Eettisen näkemyksensä he pohjaavat hyve-eettiseen näkökulmaan, jota käytetään apuna talouden käytäntöjen ja taloudellisen toiminnan arvioinnissa. Hauskimmillaan kirja on luvussa viisi, *Hyveet talouspoliittisissa ohjelmissa*, jossa kirjoittajat tarkastelevat kolmea talouspoliittista asiakirjaa hyve-eettisen analyysin keinoin. Nämä kolme asiakirjaa ovat valtionvarainministeriön, Euroopan komission sekä McKinsey & Companyn tuotta-

mia. Niillä pyritään ohjaamaan talouden suuntaa ja ne kaikki pyrkivät antamaan talouden kehittämisestä neutraalin, poliittisista arvolutauksista vapaan kuvauksen.

Kuitenkin hyve-eettinen analyysi paljastaa, että asiakirjoihin on piilotettu arvolauselmaa joita ei haluta tuoda suoraan julki. Eskelinen ja Sorsa osoittavat myös, että useat asiakirjojen tavoitteet ovat hyvin epädemokraattisia ja niiden avulla pyritään selkeästi ohjaamaan poliittista päätöksentekoa. Tämä kaikki vaan pyritään piilottamaan neutraalin asiantuntijavallan taakse. Talouden ja politiikan linkki on hyvin paljon vahvempi kuin ”vapaiden markkinoiden” kannattajat suostuvat myöntämään.

MINKÄLAISIA KONKREETTISIA toimintaehdotuksia Eskelinen ja Sorsa sitten esittävät? Demokraattisesti johdetun talouden aikaansaamiseksi on tärkeää, että jos talouspolitiikkaa johdetaan asiantuntijavaltaisesti, niin silloin asiantuntijoiden valtasema tulisi pyrkiä oikeuttamaan mahdollisimman demokraattisesti. Tämä demokratisointi koskisi erityisesti ministeriöiden ylimpien virkamiesten ja keskuspankkien toimijoiden valintaa.

Euroopan unionin tasolla ja laajemminkin Eskelinen ja Sorsa haluavat vahvempaa talousyhteistyötä ja valtioiden rajat ylittävää demokraattista päätöksentekoa. Talouden kaikille käytännöille, niin paikallisille kuin globaaleille, tulee pystyä antamaan demokraattinen legitimitetti. Tällöin on mahdollista saada kontrolli maiden välisestä verokilpailusta sekä suuryrityksistä, jotka käyttävät hyväkseen eri valtioiden järjestelmiä. Myös luottoluokittajat ja pankkisektori tulisi saada vahvemmin demokraattisen valvonnan alaisiksi.

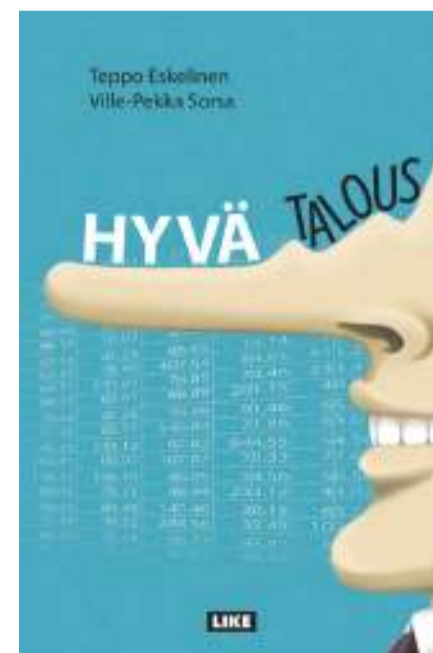
VEROTUSJÄRJESTELMÄN KOKONAISVALTAINEN yksinkertaistaminen parantaisi kansalaisten mahdollisuutta osallistua julkiseen talouspoliittiseen keskusteluun. Tähän liittyisi myös kansainvälinen valuutanvaihtovero, verovähennysten poistaminen sekä progression laajentaminen eri verotusmuotoihin. Globaalia verojärjestelmää kehittämällä voitaisiin saada aikaan globaali eläkejärjestelmä, jonka avulla voitaisiin taata mielekäs elämä maapallon vanhenevalle väestölle. Talouden demokratisointi pitäisi myös ulottaa ihmisten työpaikoille ja ar-

keen. Hyviä käytännöllisiä keinoja siihen olisivat riittävä minimipalkka sekä universaali perustulo.

YLEISESTI HYVÄ TALOUS -TEOKSESTA voi sanoa että se argumentoi asiansa varsin tehokkaasti. Teos on kirjoitettu riittävän populaarilla otteella, joten sen lukemiseen ei tarvitse tuekseen erityistieteellistä ymmärrystä esimerkiksi kansantaloustieteestä tai filosofiasta. Tieteellisesti orientoitunut lukija olisi tosin saattanut kaivata hiukan tarkempaa viittausjärjestelmää kuin kirjassa on. Eskelinen ja Sorsa ovat käyttäneet lähteinään useita mielenkiintoisia ja tutustumisen arvoisia teoksia, joihin tutustumista viittaukset olisivat helpottaneet. Kaiken kaikkiaan *Hyvä talous* on loistava ja ajankohtainen kirja. Sitä voi suositella hyvällä omatunnolla kaikille niille kriittisille mielille, jotka kokevat että tämänhetkinen talouspolitiikka menee ryminällä metsään. Teos antaa lisää tuulivoimaa demokraattisemman talouden puolustajan argumenttipatteriin. ●

Teppo Eskelinen & Ville-Pekka Sorsa:
Hyvä talous. Like ja Vasemmistofoorumi 2011

KIRJA

Velkakriisin syistä ja seurauksista: kokonaisuus ei ole osiensa summa

HEIKKI PATOMÄKI

Kreikka ja Portugali ovat eläneet yli varojensa ja nyt on maksun hetki. Vaikka kiusaus laiskotteluun auringonpaisteissa appelsiini-puiden alla onkin ymmärrettävä, kukaan ei voi elää kovin pitkään vain velaksi. Jokaisen maan tulee pyrkiä tasapainoisiin budjetteihin ja huolehtia siitä, ettei tuonti ylitä vientiä, muuten seurauksena on velkaantumisen. Jos rahat ja vientitulot eivät riitä, on parempi vähentää kulutusta.

Myös Suomi velkaantuu. Jo arkijärkikin sanoo, että hyvinvointivaltioon ei näissä olosuhteissa enää yksinkertaisesti ole varaa. Menoja on vähennettävä radikaalisti. Ylettömästä tuhlailusta on luovuttava. Ihmiset on saatava tekemään enemmän töitä aiempaa kiivaampaan tahtiin. Kilpailukykyä on parannettava. Tarvitaan palkkajoustoja, kuria, tehokkuutta ja innovaatioita.

POPULAARIA PROPAGANDAA

Vallitsevat totuudet rahasta ja velasta vastaavat monien ihmisten arkikokemuksia. Kotitalouksia ei voi pitää yllä velalla, ei ainakaan kovin pitkään. Töitä on tehtävä, muuten palkkaa ei tipu. Ojaa ei synny, jos vain nojaillaan lapion varteen. Kaivinkoneen avulla ojan kaivaminen onnistuu paljon nopeammin ja tehokkaammin kuin lapiolla.

Arkiajattelun rajoituksia on yhtäältä helppo hyödyntää ja toisaalta myös vahvistaa toistamalla samoja totuuksia julkisuudessa kerta toisensa jälkeen. Joseph Göbbels totesi aikoinaan, että propagandan täytyy olla populaaria, mutta sen ei tarvitse olla älyllisesti perusteltua tai edes totuudenmukaista.

Poliittisen puheen pitää olla niin yksinkertaista, että lapsikin sen ymmärtää. Poliittisen puheen pitää vedota ihmisten perustunteisiin, syyllisyyteen, häpeään, iloon ja suruun. Valhekin muuttuu todeksi kun sen toistaa tarpeeksi monta kertaa. Yksittäisiä maita moralisoiva puhe velkaongelmista ja rahoituskriiseistä seuraa Göbbelsin ohjeita.

TALouden "PARADOKSIT"

Arkinen päättely syiden ja seurausten suhteesta joutaa helposti harhaan. Arkikäytännöissä otamme annettuna sellaiset asiat kuin rahan, jonka tarkempi analyysi voi paljastaa monia yllättäviä yhteyksiä eri asioiden välillä. Yksinkertainen analogia kotitalouden ja julkistalouden välillä ei päde. Ja mikä

tärkeintä, poliittinen talous muodostaa laajan yhteenkietoutuneen kokonaisuuden, joka on enemmän kuin osiensa summa.

Monet tunnetut talousteorian "paradoksit" näyttävät paradoksaalisilta siksi, että ne uhmaavat arkiajattelun intuitioita. Niiden logiikassa ei kuitenkaan ole mitään erityisen monimutkaista. Yksi tunnetuimpia on säästämisen paradoksi.

Säästeliäisyyttä pidetään usein hyveenä. Säästöjen avulla voidaan myös luoda varoja investointeihin. Kuitenkin jos kaikki alkavat säästää kasvavan osan tuloistaan, kokonaiskysyntä vähenee ja siten myös monien tulot. Kysynnän ja tulo-odotusten laskun myötä myös investoinnit vähenevät. Kokonaisuuden näkökulmasta säästeliäisyys ei siis välttämättä aina olekaan hyve – eikä lisää investointeja. Keynesiläisen talousteorian keskeinen väite on, että investoinnit luovat säästöjä pikemmin kuin päinvastoin.

Samoin toimii myös pyrkimys alentaa firmojen kustannuksia. On helppo ajatella, että palkkojen alentaminen parantaa yritysten tuottoja ja voittoja. Kun voitot kasvavat ja palkat alenevat, yrityksellä on varaa palkata lisää työntekijöitä, mikä parantaa työllisyyttä.

Mutta tässäkin tapauksessa kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa. Yhden yrityksen suhteellinen tulos voi parantua, jos se onnistuu alentamaan työvoimakustannuksia. Kuitenkin jos kaikki tekevät niin yhtä aikaa, niin palkansaajien kokonaiskulutus – ja siten kokonaiskysyntä taloudessa – vähenee. Useimmilla yrityksillä alkaa mennä huonommin. Seurauksena on lopulta myös työttömyyden kasvu.

Myös pyrkimykset vähentää velkaa voivat monissa olosuhteissa toimia omaa päämääräänsä vastaan. Esimerkiksi jos kaikki yritykset vähentävät investointejaan yhtä aikaa maksaakseen pois velkojaan, kokonaistuotannon kasvu lakkaa tai kääntyy negatiiviseksi. Tulovirtojen tyrehtyessä velkaa on yhä vaikeampi maksaa pois. Lopulta velkaa voidaan joutua ottamaan päivittäisten menojen hoitamiseen. Velkataakka voi tätä kautta lisääntyä.

Valtion menonkäytöllä on kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Jos valtiolla on paljon velkaa ja se joutuu maksuvaikeuksiin, se voi yrittää säästää julkisista menoista kootakseen rahaa velkojen maksuun. Talouden taantuessa sen verotulot kuitenkin vähenevät ja monet menot kuten työttömyyskorva-

ukset lisääntyvät. Tavoite säästää kääntyy helposti itseään vastaan. Velkataakka voi lisääntyä säästöistä huolimatta – ja osin juuri niiden takia.

Sama pätee myös koko maailmantalouden tasolla. Jos kaikki valtiot pyrkivät säästämään julkisista menoista yhtä aikaa alentaakseen velkasuhdettaan, koko maailman kokonaiskysyntä vähenee. Jokaisen maan mahdollisuudet parantaa vientiään huononevat. Viennin taantuessa maiden taloustilanne huononee ja menot lisääntyvät suhteessa tuloihin.

Vaikeudet kertautuvat helposti yritysten ja kotitalouden olosuhteissa. Jos säästää pitää, niin oikea hetki tehdä se on kestävässä nousuvaiheessa, ei silloin kun talous on muutenkin supistumassa. Kaikkien valtioiden ei pidä koskaan säästää yhtä aikaa.

SPEKULATIIVISEN RAHAN PARADOKSI

TULEE NÄKYVIIN AJAN MYÖTÄ

Kaikki raha on velkaa, jos asiaa ajatellaan tuotteiden ja palvelusten näkökulmasta. Raha on lupaus tai sitoumus siitä, että sillä voi tulevaisuudessa ostaa tavaroita tai palveluksia. Raha voi myös muotoutua lupaukseksi tai sitoumuksiksi siitä, että tulevaisuudessa sillä voidaan tehdä lisää rahaa. Paperirahaa tai

Mutta tässäkin tapauksessa kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa. Yhden yrityksen suhteellinen tulos voi parantua, jos se onnistuu alentamaan työvoimakustannuksia. Kuitenkin jos kaikki tekevät niin yhtä aikaa, niin palkansaajien kokonaiskulutus – ja siten kokonaiskysyntä taloudessa – vähenee. Useimmilla yrityksillä alkaa mennä huonommin. Seurauksena on lopulta myös työttömyyden kasvu.

elektronista rahaa voidaan luoda halvalla tai melkein ilmaiseksi kuinka paljon tahansa. Rahan kokonaisuus riippuu sekä vallitsevista sopimuksista ja instituutioista että moninaisista rahoitusmekanismeista.

Rahaa voidaan kuitenkin ajatella – ja usein arkisesti ajatellaan – vain yhtenä tavarana muiden joukossa. Aiemmin raha olikin tavara, jolla itsessään oli arvoa: oravannahka tai pala jalometallia. Tästä ajattelutavasta ei ole pitkä matka oletukseen, että rahakauppa toimii samalla tavalla kuin tavaroiden tai palveluiden kauppa.

Ostaja ja myyjä kohtaavat markkinoilla ja sopivat hinnan, joka on molempien mielestä käypä hinta. Jos ostajia ja myyjiä on monia, ja jos kaikkien on helppo tehdä kauppaa kenen tahansa kanssa, niin hinta määräytyy persoonattomasti markkinoilla. Kaikki osapuolet jatkavat kaupankäyntiä niin kauan kuin siitä on heille vielä jotain hyötyä. Ja jos kokonaisuus on vain osiensa summa, niin tällainen kaupanteko maksimoi yhteiskunnallisen hyödyn.

Todellisuudessa rahakauppa muodostuu helposti omaehtoiseksi maailmaksi, jossa rahaa ja velkaa luodaan yhä kiihtyvällä vauhdilla nopeiden, spekulatiivisten voittojen toivossa. Niin kauan kuin raha-arvojen ja velan moninkertaistumisen prosessi jatkuu, spekulatiiviset voitot voivat olla niin houkuttelevia, että ne syrjäyttävät muut taloudelliset aktiviteetit ja ennen kaikkea tuotannolliset investoinnit.

Mitä velkaantuneempia toimijat ovat suhteessa tulovirtoihinsa, sitä hauraammaksi heidän rahoitus pohjansa tulee. Rahoitusjärjestelmästä tulee aja myötä yhä kaoottisempi. Yhä pienemmät

häiriöt tai ongelmat saavat yhä suurempia kerrannaisvaikutuksia aikaan.

Lopulta kupla puhkeaa. Kuplan puhjettua ja raha-arvojen ja velan vähetessä velkarahaa ei enää olekaan helposti saatavilla, ei myöskään kulutukseen tai investointeihin. Riippuen romahduksen laajuudesta talous ajautuu taantumaan tai jopa lamaan.

KAPITALISTISEN RAHATALOUDEN SYVIN PARADOKSI

Kapitalistisen rahatalouden syvin paradoksi on siinä, että pyrkimys tavoitella mahdollisimman suuria ja nopeita voittoja on johtanut spekulatiivisen rahatalouden nousuun kerta toisensa jälkeen. Meneisyyden suurlamoista on selvitty massiivisella valtioiden investointien ja kulutuksen lisäämisellä sekä uudelleen sääntelyn avulla. Tapahtuu oppimista: kriisiin ja laman jälkeen spekulatiivinen rahatalous suljetaan ja voimavarat keskitetään tuotannolliseen talouteen.

Kun taloudella sitten menee hyvin, ja kun yritysten voimavarat lisääntyvät ja valta-asema vahvistuu, aletaan uskoa hyvien aikojen jatkuvan ikuisesti. Vaaditaan sääntelyn purkamista nopeampien voittojen toivossa. Ne valtiot, jotka avaavat spekulatiivisen toiminnan mahdollisuuksia, näyttävät menestyvän ainakin aluksi. Muut seuraavat esimerkkiä.

Prosessiin liittyy myös eriarvoisuuden lisääntyminen. Talouden paradoksit unohtuvat. Kapitalistit haluavat lisätä voittoja aina vain innokkaammin myös alentamalla palkkoja ja veroja. Pysyvien ja hyvin palkattujen työpaikkojen määrä vähenee

ja kulutus on yhä hauraammalla pohjalla. Spekulatiiviset voitot kasaavat varallisuutta yhä harvempien käsiin, mikä lisää maailmanlaajuisesti liikkuvan spekulatiivisen rahan (ja myös velan) määrää.

Spekulatiivisen rahajärjestelmän kypsyminen vie jopa vuosikymmeniä. Kun prosessi jatkuu tarpeeksi kauan, ovat kaikki edellytykset globaalille suuronnettomuudelle rakennettu. Vuonna 2011 maailma horjuu planetaarisen katastrofin partaalla. ●

Tarina jatkuu pamfletissa, jonka Into kustantamo julkaisee loppuvuodesta 2011.

Kaikki raha on velkaa, jos asiaa ajatellaan tuotteiden ja palvelusten näkökulmasta. Raha on lupaus tai sitoumus siitä, että sillä voi tulevaisuudessa ostaa tavaroita tai palveluksia. Raha voi myös muotoutua lupaukseksi tai sitoumuksiksi siitä, että tulevaisuudessa sillä voidaan tehdä lisää rahaa. Paperirahaa tai elektronista rahaa voidaan luoda halvalla tai melkein ilmaiseksi kuinka paljon tahansa.

HALUATKO LIITTYÄ ATTACIN JÄSENEKSI?

Tule kanssamme parantamaan maailmantaloutta!

Liity Attacin jäseneksi lähettämällä yhteystietosi osoitteeseen attac.jasenet@gmail.com.

Jäsenmaksu 30 euroa/vuosi (vähävaraiset 10 euroa/vuosi). Jäsenetuna Hiekanjyvät kotiin kannettuna 4 kertaa vuodessa!

Voit myös tukea toimintaamme tekemällä lahjoituksen tilille: 800067-10053141 (Lupanumero OKH184A).

TILAA ATTACIN JUHLA-VUODEN PAMFLETTI!

TOISENLAISEN MAAILMAN MANIFESTI

Kirja peilaa Attacin kymmenvuotista taivalta globalisaatioaallon harjalla Aasian talouslamasta finanssikriisiin. Toisenlaisen maailman manifesti etsii lääkkeitä maailman finanssoitumiseen, veronkiertoon ja ruokakriisiin ja kehittää uudistuksia kuten perustuloa, poikkikansallisia veroja ja globaalia demokratiaa. Kirjoittajina on keskeisiä Attac-vaikuttajia vuosien varrelta.

Attacin jäsenille vain 7 euroa + postikulut (ovh. 12 €).

Tilaa Toisenlaisen maailman manifesti osoitteesta myynti@intokustannus.fi

(kirjoita viestikenttään "Attac jäsentarjous").

Into Kustannus,
110 sivua, nidottu.
www.intokustannus.fi